

УДК 346.7

Гудіма Т. С.

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,
ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова НАН України»,
Київ, Україна;

e-mail: tsgudima@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-1509-5180

Чабан О. А.

кандидат юридичних наук, здобувач ступеня доктора наук,
ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова НАН України»,
Київ, Україна;

e-mail: elena.chaban@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-8760-7088

ЩОДО ДОЦІЛЬНОСТІ ПОСИЛЕННЯ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Анотація. Проаналізовано функції Національного банку України і Банку Англії крізь призму викликів, що накладаються динамічним характером суспільства та процесами глобалізації. Висвітлено різний підхід України і Великобританії під час імплементації однакових положень Директиви (ЄС) 2015/2366 Європейського Парламенту і Ради від 25 листопада 2015 року про платіжні послуги на міжнародному ринку у внутрішнє законодавство.

Доводиться, що наявність необмежених дискреційних повноважень у центрального банку може завдати негативного впливу на стимулювання фінансової стабільності й одночасне забезпечення функції наглядового органу, зокрема на ринку платіжних послуг. Обґрунтовано, що замість цього збалансована система, яка складається з низки повністю або частково незалежних один від одного фінансових установ та органів влади, повинна взаємодіяти за зрозумілими і прозорими правилами.

Наголошується на невідповідності вітчизняних підходів правового регулювання діяльності центрального банку принципам, установленим європейськими вимогами, зокрема Директивою (ЄС) 2015/2366. Зокрема, законопроект «Про платіжні послуги» № 4364 від 12.11.2020 містить положення, які поєднують в особі Національного банку України повноваження регуляторного, наглядового органу та учасника ринку платіжних послуг. Крім того, широкі дискреційні повноваження центрального банку в Україні передбачають також деякі законодавчі функції. Зазначене не відповідає європейським принципам, правилу розподілу влади, несе загрози для фінансового ринку та фінансової стабільності країни в цілому.

На підставі досвіду Великобританії аргументовано доцільність розмежування наглядових і регуляторних функцій, зокрема на ринку платіжних послуг, між різними інституціями та забезпечення їхньої постійної взаємодії. Саме такий підхід здатен урівноважити вплив центрального банку та інших органів на шляху до сприяння фінансовій стабільності економіки країни.

Ключові слова: незалежність, платіжні послуги, дискреційні повноваження, імплементація, фінансова стабільність, нагляд, правове регулювання, європейські принципи.

Формул: 0; рис.: 0; табл.: 0; бібл.: 22.

Hudima T.

Doctor of Law, Senior Researcher,
SO «V. Mamutov Institute of economic and legal research of NAS of Ukraine», Kyiv, Ukraine;
e-mail: tsgudima@gmail.com; ORCID ID: 0000-0003-1509-5180

Chaban O.

Ph. D. in Law, Candidate for the degree of Doctor Sciences,
SO «V. Mamutov Institute of economic and legal research of NAS of Ukraine», Kyiv, Ukraine;
e-mail: elena.chaban@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-8760-7088

ELIGIBILITY OF THE FURTHER DELEGATION OF THE DISCRETIONARY POWERS TO THE NATIONAL BANK OF UKRAINE

Abstract. The article presents the results of the analysis of the functions of National Bank of Ukraine and the Bank of England through the prism of the challenges imposed by the dynamic nature of the society and globalization processes. The article highlights the different approach used by two different countries (Ukraine and the U.K.) while implementing the same provisions of the Directive (EU) 2015/2366 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2015 On payment services in the international market into the domestic law.

By the research it is proved that in order to guarantee the financial stability and at the same time provide the function of a supervisor, the central bank of a particular country does not need to have unlimited discretionary powers. In lieu of that, balanced system consisting of a range of fully and or partially independent from each other financial institutions and authorities shall cooperate and co-function under understandable and transparent rules.

The article partly underlines the dichotomy between the principles set by the European requirements in particular by the Directive (EU) 2015/2366 and the way in which the same is being implemented in Ukraine. The Bill «On payment services» № 4364 dated 12.11.2020 contains the provisions empowering the National Bank of Ukraine to act as a regulator and supervisor of financial payments market and simultaneously as a participant on the same market. Moreover, the broad discretionary powers of the central bank in Ukraine entails also some legislative functions. Such broad and even discriminatory powers which the National Bank of Ukraine might have are not in line with the European principles in particular and the rule of the separation of powers in general.

The distinction between the functions of the monetary regulator and supervisor of the financial payment institutions which the different institutions have in the UK proves that it is possible to reach a balance and to equilibrate the influence of the Central Bank and the Ministry of Finance and their relevant subordinate bodies in order to protect the financial stability and the sound state of the economy of the country.

Keywords: independence, payment services, discretion, implementation, financial stability, prudence, legal regulation, European principles.

JEL Classification E580, G23, G28, K20

Formulas: 0; fig.: 0; tabl.: 0; bibl.: 22.

Вступ. Питання незалежності центрального банку, яке набуло особливої актуальності наприкінці ХХ століття, поступово ставиться під сумнів у сучасних економічних умовах. Кризові явища, що спостерігаються останнім часом на міжнародному і вітчизняному рівнях, довели неспроможність регуляторів грошового ринку самостійно (без втручання державних органів) упоратися із проблемою фінансової нестабільності та сприяти суспільному доброту. Приклади з нещодавнього вітчизняного досвіду є наочним підтвердженням цієї тези. Зокрема, неплатоспроможність понад 90 вітчизняних банківських установ (у тому числі системних ДельтаБанку і ПриватБанку), яка виникла в умовах кризи 2015 року, загрожувала стабільності економіки України, зумовила доцільність втручання державних органів і сплати за непрофесійність незалежної інституції коштами суспільства. Така практика наочно показала, що зазвичай необґрунтоване посилення незалежності та наділення необмеженими дискреційними повноваженнями центрального банку несе певні ризики на шляху до досягнення соціально орієнтованої загальнодержавної мети.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Загалом питання доцільності підвищення ступеня незалежності центрального банку одночасно із розширенням його повноважень тривалий час перебувають у полі зору значного кола провідних науковців як на вітчизняному, так і на міжнародному рівнях.

Зокрема, аналізу відповідних аспектів присвячені роботи таких українських учених, як: В. Геєць [1], А. Гриценко [2], Б. Данилішин [3], В. Козюк [4] та ін. У своїх роботах автори здебільшого зауважують на необхідності посилення незалежності центрального банку. Серед зарубіжних досліджень з відповідної тематики слід виділити роботи Р. Wachtel,

M. Blejer [5], P. Tucker [6], S. Dinov [7], D. Archer [8], P. Howells [9] та ін. На відміну від вітчизняних учених, наведені дослідження присвячені аналізу ризиків розширення повноважень центрального банку і посилення його незалежності від державних органів, доцільності винайдення балансу у відповідному напрямі тощо.

Слід зазначити, що відповідні питання були у фокусі науковців і практиків ще починаючи з 30-х років XX століття. Так, Генрі Саймонс (*Henry Simons*) у роботі «Rules versus Authorities in Monetary Policy» (1936) звертав увагу на можливості делегування певних повноважень центральному банку за умови наявності «грошово-кредитної конституції (правил)». Зокрема, на думку вченого, «існує безліч особливих обов'язків, які можна було б розумно делегувати адміністративним органам, наділеним значними дискреційними повноваженнями; наприклад, органи охорони здоров'я не можуть бути обмежені у своїй діяльності законодавчими приписами. Утім, суб'єкти господарювання, у тому числі й фінансові установи, не можуть ефективно функціонувати в умовах крайньої невизначеності щодо дій грошово-кредитних органів або, якщо на те пішло, щодо грошово-кредитного законодавства [10].

Згодом, 1962 року подібну позицію висловив Мілтон Фрідман (*Milton Friedman's*). Зокрема, у роботі «Should There Be an Independent Monetary Authority?» [11] учений висловився щодо неприпустимості «в умовах демократії концентрувати стільки влади в інституції, вільній від будь-якого виду прямого ефективного політичного контролю» [11; с. 227]. Фрідман робить висновок, що незалежний центральний банк із «широкими повноваженнями» [11, с. 239] не має існувати без відповідних правил — законодавства, яке визначає порядок реалізації грошово-кредитної політики й обмежує свободу його (центрального банку) розсуду. Саме таким чином (через законодавчий процес), на думку вченого, забезпечуватиметься суспільний порядок і незалежність інституції від примх політиків.

На жаль, відповідні підходи не стали правилом у вітчизняних реаліях. Так, нещодавно зареєстрований у Верховній Раді України й ухвалений у першому читанні законопроект «Про платіжні послуги» містить норми, спрямовані на посилення дискреційних повноважень Національного банку України (НБУ) на фоні із задекларованою на законодавчому рівні незалежністю цього інституту. Утім, чи є такі інновації доцільними і чи відповідають вони демократичним традиціям, закладеним Європейськими Директивами, зокрема Директивою 2015/2366 Європейського Парламенту і Ради від 25 листопада 2015 року «Про платіжні послуги на внутрішньому ринку» (PSD2) та Директивою (ЄС) 2009/110/ЄС від 16.09.2009 «Про започаткування, здійснення та пруденційний нагляд за діяльністю установ, що працюють з електронними грошима», вдається доцільним дослідити в рамках цієї статті.

Отже, **метою** дослідження є простежити розширення повноважень Національного банку України з моменту його створення, дослідити його правову природу з урахуванням ролі і функцій НБУ, у тому числі й на ринку платіжних послуг, якими банк планується наділити. Завдяки **порівняльному методу** вбачається доцільним проаналізувати і зробити зіставлення меж незалежності Банку Англії як банку країни, яка беззаперечно заслуговує на статус одного з лідируючих світових фінансових центрів, і НБУ; визначити доцільність та відповідність розширених функцій, якими наділяється НБУ, вимогам сьогодення.

Результати дослідження. Як відомо, НБУ зі статусом центрального емісійного банку держави було створено 1991 року. Правовою основою стали Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 20 березня 1991 року і Статут Національного банку України, затверджений Постановою Президії Верховної Ради України від 7 жовтня 1991 року № 1605-XII. Серед основних завдань НБУ на початковому етапі створення було визначено: а) усебічне зміцнення грошового обігу і розвиток валютного ринку; б) забезпечення спрямування кредитних ресурсів у пріоритетні галузі економіки і перш за все на розвиток ринку товарів і послуг; в) аналіз грошово-кредитних відносин у республіці і їхні прогнозування; г) здійснення функцій резервного банку, зберігання й управління резервними фондами грошових знаків, дорогоцінних металів і золотовалютних запасів;

г) організація розрахунків між комерційними банками через кореспондентські розрахунки, а також інші кредитно-розрахункові операції; д) здійснення контролю за додержанням банками, їхніми філіями й установами положень та економічних нормативів, установлених відповідно до законодавства [12].

Згодом відповідні завдання були конкретизовані в Законі України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 № 679-XIV, який, зокрема, забезпечив інституційну та фінансову незалежність регулятора. Так, на сьогодні відповідно до статті 6 згаданого нормативно-правового акта до основної функції центрального банку віднесено забезпечення стабільності грошової одиниці України; а також сприяння фінансовій стабільності, додержанню стійких темпів економічного зростання і підтримка економічної політики Кабінету Міністрів України за умови, що це не перешкоджає досягненню першочергової цілі. Серед іншого, НБУ визначає і проводить грошово-кредитну політику; монопольно здійснює емісію національної валюти України та організує готівковий грошовий обіг; виступає кредитором останньої інстанції для банків і організує систему рефінансування; регулює діяльність платіжних систем і систем розрахунків в Україні, визначає порядок і форми платежів, у тому числі між банками; здійснює державне регулювання і нагляд на індивідуальній та консолідованій основі на банківському ринку і ринках небанківських фінансових послуг тощо (стаття 7 ЗУ «Про НБУ»).

Підпорядкування небанківських фінансових установ НБУ обумовлено нещодавно проведеною реформою «Спліт», відповідно до якої було скасовано Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринку фінансових послуг, і передано частину її повноважень до центрального банку (зокрема в частині державного регулювання і нагляду за страховими, лізинговими, фінансовими компаніями, кредитними спілками, ломбардами та бюро кредитних історій). За позицією регулятора (НБУ), відповідні реформи надали йому змогу продовжувати забезпечувати фінансову стабільність більш комплексно та ефективно і допоможуть країні отримати фінансову систему, яка відповідатиме міжнародним стандартам [13]. Між тим, здається, що поступове розширення таким чином повноважень центрального банку як незалежної від державного впливу інституції здатне призвести до протилежного ефекту.

На жаль, розглянуті вище гіпотези зарубіжних учених не стали правилом для вітчизняного законодавця. Поступово НБУ набуває необмежених дискреційних повноважень, зокрема на ринку платіжних послуг. Нещодавно ухвалений у першому читанні законопроект «Про платіжні послуги» № 4364 від 12.11.2020 [14] є яскравим тому підтвердженням.

Потреба врегулювання ринку платіжних послуг обумовлена доцільністю імплементації Директиви 2015/2366 Європейського Парламенту і Ради від 25 листопада 2015 року «Про платіжні послуги на внутрішньому ринку» (PSD2) і Директиви (ЄС) 2009/110/ЄС від 16.09.2009 «Про започаткування, здійснення та пруденційний нагляд за діяльністю установ, що працюють з електронними грошима» у рамках зобов'язань України, пов'язаних із підписанням Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, і Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з другої сторони (Угода про асоціацію між Україною та ЄС). Відтак, у пояснювальній записці до законопроекту зроблено акцент саме на необхідності впровадити європейський досвід в українські реалії регулювання ринку платіжних послуг шляхом приведення українського законодавства у відповідність із нормами ЄС. Утім, окремі положення згаданого законопроекту несуть певні загрози для вітчизняного фінансового ринку і, навпаки, ідуть у розріз з європейською практикою регулювання відповідних відносин.

Так, законопроектом допускається недотримання принципу юридичної визначеності при ухваленні рішень НБУ. Зокрема, нормами відповідного документа НБУ надається право встановлювати види обмежених платіжних послуг, запроваджувати додаткові вимоги і заходи контролю щодо їх надання (п. 3 статті 8 проекту); визначати вимоги до системи корпоративного управління і системи управління ризиками платіжних установ, операторів

поштового зв'язку, у тому числі до їхніх керівників та необхідності їх погодження (стаття 15); установлювати додаткові вимоги до мінімального розміру власного капіталу надавачів платіжних послуг, а також порядок розрахунку власного капіталу надавачів платіжних послуг» (п. 6 статті 16) тощо.

Крім того, наприклад, відповідно до пункту 12 статті 17 проекту «Національний банк України в разі невідповідності ділової репутації... та/або якщо в Національного банку України є підстави вважати, що володіння такою особою істотною участю в платіжній установі, установі електронних грошей або операторі поштового зв'язку може створити суттєві загрози належному управлінню платіжною установою, установою електронних грошей або оператором поштового зв'язку, інтересам користувачів платіжних послуг та/або негативно вплинути на її фінансовий стан, має право тимчасово заборонити такому власнику істотної участі використання права голосу». При цьому п. 8 статті 1 законопроекту містить доволі загальне поняття «ділова репутація — відомості, зібрані Національним банком України, про відповідність діяльності юридичної або фізичної особи, у тому числі керівників юридичної особи та власників істотної участі в такій юридичній особі, вимогам закону, діловій практиці та професійній етиці, а також відомості про порядність, професійні та управлінські здібності фізичної особи». Тобто НБУ на свій власний розсуд визначатиме «відповідність діяльності юридичної або фізичної особи, у тому числі керівників юридичної особи та власників істотної участі у такій юридичній особі діловій практиці та професійній етиці, а також порядність, професійні та управлінські здібності фізичної особи»..., а це ризики конфлікту інтересів, корупційні ризики (абз. 7 статті 1 ЗУ «Про запобігання корупції»).

Вищенаведене дає підстави стверджувати, що більшість положень аналізованого законопроекту порушують принцип юридичної визначеності з боку НБУ на ринку платіжних послуг і можуть призвести до корупційних ризиків. Як наслідок, право втрачає одну із основних своїх характеристик — формальність. У свою чергу, невинуватене розширення сфери впливу НБУ призводить до повної регламентації підприємницької діяльності на ринку платіжних послуг з боку центрального банку і порушення принципів господарювання, у тому числі «свободи підприємницької діяльності у межах, визначених законом (стаття 6 ГКУ), а не в межах визначених на власний розсуд «незалежною» інституцією, зокрема нормативно-правових актів.

Крім того, пунктом 1 статті 10 законопроекту визначається перелік надавачів платіжних послуг, зокрема: банки; платіжні установи (у тому числі малі платіжні установи); філії іноземних платіжних установ; установи електронних грошей; фінансові установи, що мають право на надання платіжних послуг; оператори поштового зв'язку; надавачі нефінансових платіжних послуг; Національний банк України; органи державної влади та місцевого самоврядування». При цьому п. 10 статті 10 законопроекту за Національним банком України (НБУ) закріплюється право надавати платіжні послуги, які вказані у відповідному документі, без ліцензії та без включення до Реєстру.

Одночасно до компетенції НБУ законопроектом відносяться регуляторні функції. Зокрема, відповідно до пункту 1 статті 78 «Національний банк України здійснює державне регулювання платіжного ринку» (зокрема, ухвалює рішення щодо надання ліцензії іншим надавачам платіжних послуг (стаття 11 проекту), а також включення їх до реєстру; установлює додаткові вимоги до капіталу платіжних установ (п. 6 статті 16 проекту), корпоративного управління (стаття 15 проекту); ініціює процедуру ліквідації тощо).

Таким чином, Національний банк України, з одного боку, виступає суб'єктом господарювання, з другого — регуляторним і наглядовим органом, зокрема на ринку платіжних послуг та грошово-кредитному ринку (стаття 7 ЗУ «Про НБУ»). Зазначене (1) дає підстави стверджувати про наявність конфлікту інтересів, ознак його монопольного становища порівняно з іншими суб'єктами ринку, можливі ризики зловживання таким становищем, зокрема вчинення корупційних правопорушень (абз. 7 статті 1 ЗУ «Про

запобігання корупції) тощо, і, як наслідок (2), свідчить про неможливість НБУ виступати регулятором ринку платіжних послуг.

Наведене вище підтверджується положеннями Директиви 2015/2366 Європейського Парламенту і Ради від 25 листопада 2015 року «Про платіжні послуги на внутрішньому ринку» (PSD2) та Директиви (ЄС) 2009/110/ЄС від 16.09.2009 «Про започаткування, здійснення та пруденційний нагляд за діяльністю установ, що працюють з електронними грошима», на які посилаються розробники законопроекту в Пояснювальній записці.

Зокрема, частиною 1 статті 1 Розділу 1 Директиви 2015/2366 Європейського Парламенту і Ради від 25 листопада 2015 року про платіжні послуги на внутрішньому ринку (PSD2) визначаються категорії надавачів платіжних послуг, серед яких:

(е) ЄЦБ та національні центральні банки, за умови, якщо вони не здійснюють функції органів грошово-кредитного регулювання або інших державних органів.

Згідно із Статтею 22 розділу 3 Розділ 3 «Компетентні органи та нагляд» Директиви (PSD2) «Держави-члени мають призначити в якості компетентних органів, відповідальних за видачу дозволів та пруденційний нагляд за платіжними установами, які повинні виконувати зобов'язання, передбачені поточним Розділом, або державні органи, або органи, визначені національним законодавством або державними органами, прямо уповноваженими для цієї мети національним законодавством, включаючи національні центральні банки.

Компетентні органи повинні гарантувати незалежність від суб'єктів господарювання та уникати конфлікту інтересів. Платіжні установи, кредитні установи, установи електронних грошей або установи поштового зв'язку не можуть бути призначені в якості компетентних органів».

У свою чергу, згідно з пунктом d Статті 1 Розділу 1 Директиви (ЄС) 2009/110/ЄС від 16.09.2009 «Про започаткування, здійснення та пруденційний нагляд за діяльністю установ, що працюють з електронними грошима» емітентами електронних грошей можуть бути ЄЦБ та національні центральні банки, якщо вони не здійснюють функції органів грошово-кредитного регулювання або інших державних органів.

Зважаючи на зазначене вище, можна дійти висновку, що вітчизняний підхід протирічить європейським принципам, положенням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і несе загрози для платіжного ринку та фінансової стабільності економіки країни в цілому.

Окрім аналізу вітчизняного законодавства, зокрема на відповідність європейським документам, а також особливостей розширення функцій Національного банку України, вдається доцільним провести компаративне зіставлення ролі і функцій Банку Англії на ринку регулювання платіжних послуг в Об'єднаному Королівстві.

Роль і статус Банку Англії простежується вже на прикладі структури цієї інституції, яка побудована з урахуванням балансу принципів незалежності, співробітництва, координації та підзвітності.

Банк Англії було створено 1694 року як приватний банк, який 1946-го було націоналізовано [15]. Певну незалежність від уряду і свободу від політичного тиску щодо ухвалення рішень, потрібних для виконання основних функцій, Банк Англії набув 1977 року. Станом на сьогодні він, як і Національний Банк України, є підзвітним парламенту. Зокрема, у Великобританії центральний банк звітує фінансовому комітету Палати Общин.

Відповідно до законодавства, зокрема Закону про Банк Англії (Bank of England Act 1998) і Статутів банку [16], на нього покладено чотири основні функції: регулювання діяльності інших банків, випуск банкнот, реалізація грошово-кредитної політики, яка б відповідала рівню інфляції, погодженому з урядом, а також підтримка фінансової стабільності [17, с. 1]. Забезпечуючи фінансову стабільність, банк має намагатися співпрацювати з відповідними органами [включаючи Міністерство фінансів та Орган Контролю Фінансової поведінки (Financial Conduct Authority)]. Інтенсивність такого співробітництва є різною залежно від напрямів діяльності. Відтак найбільша незалежність від Міністерства фінансів Банку Англії надана у сфері грошово-кредитної політики.

У відповідь на кризу банківської системи наглядові органи у сфері надання фінансових послуг та їх функції були переглянуті 2013 року. Зокрема, замість Органу з Фінансових послуг (Financial Services Authority) було створено Орган фінансової поведінки (Financial Conduct Authority) та Орган пруденційного регулювання (Prudential Regulation Authority) [18].

Орган фінансової поведінки на сьогодні є самостійною інституцією, яка відповідає за регулювання професійної поведінки компаній, зокрема, компаній, що надають платіжні послуги. Крім цього, зазначений орган здійснює захист інтересів споживачів. У структурі Органу фінансової поведінки функціонує Офіс з нагляду за Професійними інституціями у сфері відмивання грошей (Office for Professional Anti-Money Laundering Supervision) [19]. Крім того, Орган фінансової поведінки (FCA) є компетентним органом для цілей Директиви 2015/2366 щодо регулювання платіжних послуг на внутрішньому ринку (підрозділ 1 розділу 106 Регулювання) і підзвітний Міністерству фінансів і Парламентові [20].

До компетенції Органу фінансової поведінки віднесено ведення реєстру платіжних інституцій, видача їм дозволів тощо. Орган фінансової поведінки, залишаючись незалежним від Банку Англії, вочевидь, з ним співпрацює за низкою напрямів, направлених на гарантування фінансової стабільності країни.

У свою чергу, Орган пруденційного регулювання є структурним підрозділом Банку Англії, до повноважень якого віднесено функції регулювання і нагляду за майже 1 500 банками, кредитними спілками, будівельними, страховими, інвестиційними компаніями в Об'єднаному Королівстві [21].

Відтак, на прикладі побудови системи органів гарантування фінансової стабільності та фінансової незалежності в Об'єднаному Королівстві бачимо досить збалансовану структуру, в якій окремі органи наділені більшим ступенем незалежності тільки щодо чітко визначеної функції, зокрема, Банк Англії має найбільший ступінь незалежності в діяльності, пов'язаній виключно із грошово-кредитною політикою країни. За іншими напрямками органи співпрацюють між собою, урівноважуючи підходи і вплив на фінансову стабільність країни.

Щодо безпосередньо фінансових послуг на внутрішньому ринку, положення Директиви 2015/2366 Європейського Парламенту і Ради від 25 листопада 2015 року «Про платіжні послуги на внутрішньому ринку» (PSD2) були імплементовані в національне законодавство Об'єднаного Королівства 2017 року шляхом ухвалення Закону «Про регулювання платіжних послуг», 2017 [22]. Для цілей Директиви регуляторним органом визначено орган, який є незалежним від Банку Англії — Орган фінансової поведінки. Таким чином, зокрема, нівелюються корупційні ризики та забезпечується врівноважений вплив на фінансову стабільність країни.

Висновки. Проведений аналіз дозволяє дійти висновку про поступове необґрунтоване розширення повноважень центрального банку країни з моменту його створення, зокрема на ринку платіжних послуг. Так, зареєстрований та ухвалений у першому читанні проєкт закону України «Про платіжні послуги» № 4364 від 12.11.2020 містить положення, що поєднують в особі Національного банку України повноваження як регуляторного та наглядового органу, так і учасника ринку платіжних послуг. Зазначене, одночасно із наявністю у вітчизняного регулятора окремих законодавчих функцій, протирічить європейському законодавству, положенням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, практиці окремих зарубіжних країн, зокрема Великобританії, а також несе загрози для фінансової стабільності країни.

На підставі досвіду Великобританії аргументовано доцільність розмежування наглядових і регуляторних функцій, зокрема на ринку платіжних послуг, між різними інституціями та забезпечення їхньої постійної взаємодії. Саме такий підхід здатен урівноважити вплив центрального банку та інших органів на шляху до сприяння фінансовій стабільності економіки країни.

Література

1. Гесць В. Незалежність центрального банку — запорука стабільності. *Урядовий кур'єр*. 2006. 19 травня. № 92 (3257).
2. Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований / под ред. д-ра экон. наук А. А. Гриценко. Харьков : Форт, 2008. 695 с.
3. Данилишин Б. Для чего нужна независимость НБУ. 2017. URL : <https://nv.ua/opinion/dlja-chego-nuzhna-nezavisimost-nbu-1600081.html> (дата обращения: 07.07.2020).
4. Козюк В. Монетарні засади глобальної фінансової стабільності : монографія. Тернопіль : THEU, «Економічна думка», 2009. 728 с.
5. Wachtel P., Blejer M. I. A Fresh Look at Central Bank Independence. *Cato Journal*. 2020. Vol. 40. № 1. P. 105—132.
6. Tucker P. Central Banking and the Rule of Law. *Cato Journal*. 2020. Vol. 40. № 2. P. 431—446.
7. Dinov S. The Bank of England: A Comparison of the Function of the Bank of England, the Federal Reserve and the European Central Bank. URL : https://www.researchgate.net/publication/325332552_3_The_Bank_of_England_A_Comparison_of_the_Function_of_the_Bank_of_England_the_Federal_Reserve_and_the_European_Central_Bank (date of access: 03.05.2021).
8. Archer D. Roles and objectives of modern central banks. URL : https://www.bis.org/publ/othp04_2.pdf (date of access: 03.05.2021).
9. Howells P. The US Fed and the Bank of England: Ownership, structure and independence. *Economic Working Paper Series*. 1999. № 1311. 16 p.
10. Simons H. Rules versus Authorities in Monetary Policy. *Journal of Political Economy*. 1936. № 44 (1). P. 1—30.
11. Friedman M. Should There Be an Independent Monetary Authority? In *In Search of a Monetary Constitution*. L. B. Yeager (Ed.). Cambridge : Harvard University Press, 1962. P. 219—243.
12. Про Статут Національного банку України : Постанова Президії Верховної Ради України від 7 жовтня 1991 року (втратив чинність). *Законодавство України*. 1991. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1605-12#Text> (дата звернення: 03.05.2021).
13. Закон про «спліт» забезпечить прозорість, надійність та ефективність небанківського фінансового сектору / Національний банк України. 2019. 12 вересня. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zakon-pro-split-zabezpechit-prozorist-nadiynist-ta-efektivnist-nebankivskogo-finansovogo-sektoru> (дата звернення: 03.05.2021).
14. Проект Закону про платіжні послуги № 4364 від 12.11.2020 / Верховна Рада України. 2020. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70412 (дата звернення: 03.05.2021).
15. Bank Charter Act of 1844. URL : <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/7-8/32/contents> (date of access: 03.05.2021).
16. The Bank of England Act 1998, the Charters of the Bank and related documents. URL : <https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/about/legislation/boe-charter.pdf?la=en&hash=3321FC2EE6ED47FCA9617B4F476B3032629EA6C7> (date of access: 03.05.2021).
17. Bank of England: History, Role and Current Policy Debates. *UK Parliament*. 2020. January 6. URL : <https://lordslibrary.parliament.uk/research-briefings/lln-2020-0006> (date of access: 03.05.2021).
18. Financial Services and Markets Act 2000. *legislation.gov.uk*. URL : <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/8/contents> (date of access: 03.05.2021).
19. The Oversight of Professional Body Anti-Money Laundering and Counter-Terrorist Financing Supervision Regulations 2017. *legislation.gov.uk*. URL : <https://www.legislation.gov.uk/uksi/2017/1301/contents/made> (date of access: 03.05.2021).
20. About the FCA. 2016. April 4. URL : <https://www.fca.org.uk/about/the-fca> (date of access: 03.05.2021).
21. What is the Prudential Regulation Authority (PRA)? / Bank of England. URL : <https://www.bankofengland.co.uk/knowledgebank/what-is-the-prudential-regulation-authority-pra> (date of access: 03.05.2021).
22. The Payment Services Regulations 2017. *legislation.gov.uk*. URL : <https://www.legislation.gov.uk/uksi/2017/752/contents> (date of access: 03.05.2021).

Статтю рекомендовано до друку 15.05.2021

© Гудіма Т. С., Чабан О. А.

References

1. Heiets, V. (2006). Nezalezhnist tsentralnoho banku — zapоруka stabilnosti [Independence of the central bank — the key to stability]. *Uriadovyi kurier — Government courier*, 92 (3257) [in Ukrainian].
2. Gricenko, A. A. (Ed.). (2008). *Institucional'naya arhitektonika i dinamika ekonomicheskikh preobrazovanij [Institutional architecture and the dynamics of economic transformation]*. Kharkiv: Fort [in Russian].
3. Danilishin, B. (2017). *Dlya chego nuzhna nezavisimost' NBU [Why do we need the independence of the NBU]*. Retrieved from <https://nv.ua/opinion/dlja-chego-nuzhna-nezavisimost-nbu-1600081.html> [in Russian].
4. Koziuk, V. (2009). *Monetarni zasady hlobalnoi finansovoi stabilnosti [Monetary principles of global financial stability]*. Ternopil: TNEU, «Ekonomiczna dumka» [in Ukrainian].
5. Wachtel, P., & Blejer, M. I. (2020). A Fresh Look at Central Bank Independence. *Cato Journal*, 40, 1, 105—132.
6. Tucker, P. (2020). Central Banking and the Rule of Law. *Cato Journal*, 40, 2, 431—446.
7. Dinov, S. (n. d.). The Bank of England: A Comparison of the Function of the Bank of England, the Federal Reserve and the European Central Bank. Retrieved May 3, 2021, from https://www.researchgate.net/publication/325332552_3_The_Bank_of_England_A_Comparison_of_the_Function_of_the_Bank_of_England_the_Federal_Reserve_and_the_European_Central_Bank.
8. Archer, D. (n. d.). Roles and objectives of modern central banks. Retrieved May 3, 2021, from https://www.bis.org/publ/othp04_2.pdf.
9. Howells, P. (1999). The US Fed and the Bank of England: Ownership, structure and independence. *Economic Working Paper Series*, 1311, 16.
10. Simons, H. (1936). Rules versus Authorities in Monetary Policy. *Journal of Political Economy*, 44 (1), 1—30.
11. Friedman, M. (1962). Should There Be an Independent Monetary Authority? In *In Search of a Monetary Constitution*. L. B. Yeager (Ed.). Cambridge: Harvard University Press, 219—243.
12. Verkhovna Rada Ukrainy. (1991). Pro Statut Natsionalnoho banku Ukrainy: Postanova Prezydii Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 7 zhovtnia 1991 roku (vtratyv chynnist) [On the Charter of the National Bank of Ukraine: Resolution of the Presidium of the

- Verkhovna Rada of Ukraine of October 7, 1991 (repealed)]. *Zakonodavstvo Ukrainy — Legislation of Ukraine*. Retrieved May 3, 2021, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1605-12#Text> [in Ukrainian].
13. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2019, September 12). *Zakon pro «split» zabezpechyt prozorst, nadiinist ta efektyvnist nebankivskoho finansovoho sektoru [The law on «split» will ensure transparency, reliability and efficiency of the non-banking financial sector]*. Retrieved May 3, 2021, from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zakon-pro-split-zabezpechit-prozorst-nadiynist-ta-efektivnist-nebankivskogo-finansovogo-sektoru> [in Ukrainian].
 14. Verkhovna Rada Ukrainy. (2020). *Proiekt Zakonu pro platizhni posluhy № 4364 vid 12.11.2020 [Draft Law on Payment Services № 4364 dated 12.11.2020]*. Retrieved May 3, 2021, from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70412 [in Ukrainian].
 15. Bank Charter Act of 1844. (n. d.). *legislation.gov.uk*. Retrieved May 3, 2021, from <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/7-8/32/contents>.
 16. The Bank of England Act of 1998, the Charters of the Bank and related documents. (n. d.). Retrieved May 3, 2021, from <https://www.bankofengland.co.uk/-/media/boe/files/about/legislation/boe-charter.pdf?la=en&hash=3321FC2EE6ED47FCA9617B4F476B3032629EA6C7>.
 17. Bank of England: History, Role and Current Policy Debates. (2020, January 6). *UK Parliament*. Retrieved May 3, 2021, from <https://lordslibrary.parliament.uk/research-briefings/lln-2020-0006>.
 18. Financial Services and Markets Act 2000. (n. d.). *legislation.gov.uk*. Retrieved May 3, 2021, from <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/8/contents>.
 19. The Oversight of Professional Body Anti-Money Laundering and Counter-Terrorist Financing Supervision Regulations 2017. (n. d.). *legislation.gov.uk*. Retrieved May 3, 2021, from <https://www.legislation.gov.uk/uksi/2017/1301/contents/made>.
 20. About the FCA. (2016, April 4). Retrieved May 3, 2021, from <https://www.fca.org.uk/about/the-fca>.
 21. Bank of England. (n. d.). What is the Prudential Regulation Authority (PRA)? Retrieved May 3, 2021, from <https://www.bankofengland.co.uk/knowledgebank/what-is-the-prudential-regulation-authority-pra>.
 22. The Payment Services Regulations 2017. (n. d.). *legislation.gov.uk*. Retrieved May 3, 2021, from <https://www.legislation.gov.uk/uksi/2017/752/contents>.

The article is recommended for printing 15.05.2021

© Hudima T., Chaban O.